

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ

Збірник наукових праць

Випуск 6

Засновано у 2015 році

Рівне – 2017

УДК 37 : 005.591.6

I - 66

ББК 74.200

Інноватика у вихованні : зб. наук. пр. Вип. 6 / упоряд. О. Б. Петренко ; ред. кол. : О. Б. Петренко, Н. М. Гринькова, Т. С. Ціпан та ін. – Рівне : РДГУ, 2017. – 320 с.

До збірника увійшли наукові праці, здійснені у галузі теорії і методики виховання. Статті спрямовані на багатоаспектне висвітлення основних напрямів, сучасних підходів до змісту, форм і технологій виховного процесу, починаючи від дошкілля і завершуючи вищою школою.

Редакційна колегія:

Головний редактор: **Петренко Оксана Борисівна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Заступники головного редактора: **Гринькова Надія Михайлівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Відповідальний секретар: **Ціпан Тетяна Степанівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної ради:

Сухомлинська О. В., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, Академік-секретар Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України;

Бех І. Д., доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України, директор Інституту проблем виховання НАПН України;

Пустовіт Г. П., доктор педагогічних наук, професор, Учений секретар Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України;

Павелків Р. В., доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Коберник О. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Лобода С. М., доктор педагогічних наук, професор, доктор габілітований, професор звичайний Вищої школи інформатики і прикладних наук (м. Лодзь, Республіка Польща).

Члени редколегії:

Безкоровайна О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету;

Вербець В. В., доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної, навчально-методичної роботи та гуманітарної політики Рівненського державного гуманітарного університету;

Карпенчук С. Г., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Ламанаускас В., доктор соціологічних наук, професор, директор науково-методичного Центру «Scientia Educologica», професор Шяуляйського університету (м. Шяуляй, Литовська Республіка);

Литвиненко С. А., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Малолєпши Елігіуш, др. хаб., професор, декан педагогічного факультету Академії імені Яна Длугоша в Ченстохові;

Пелєх Л. Р., доктор педагогічних наук, професор, зав кафедри міжкультурної комунікації та історії світової літератури Рівненського державного гуманітарного університету;

Пелєх Ю. В., доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи Рівненського державного гуманітарного університету;

Потапчук Т. В., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри пісенно-хорової практики та постановки голосу Рівненського державного гуманітарного університету;

Стоклоса К., доктор наук, професор, Інститут Зигмунд-Неуман (Дрезден, ФРН);

Федаєва В. Л., доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Херсонського державного університету;

Шмид К., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри історії і теорії виховання Жешувського університету (м. Жешув, Республіка Польща);

Шугасва Л. М., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету;

Яшук І. П., доктор педагогічних наук, професор, декан факультету початкової освіти та філології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії;

Бісовецька Л. А. кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методик початкового навчання РДГУ;

Сойчук Р. Л., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Свідощтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 21161-10961Р.

Наказом МОН України № 515 від 16.05.2016 р.

Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету «Інноватика у вихованні» включений до Переліку наукових фахових видань України (галузі науки – педагогічні).

Упорядники: **проф. Петренко О.Б., доц. Ціпан Т.С.**

Науково-бібліографічне редагування: **наукова бібліотека РДГУ.**

Рецензент: **Коліяда Н. М.** – доктор педагогічних наук, професор; завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини.

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол №6 від 25 травня 2017 р.)

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2017

ЗМІСТ

Бех І. Д. Компонентна модель сходження зростаючої особистості до духовних цінностей.....	6
Павелків Р. В. Психологічні особливості розвитку моральних почуттів у молодшому шкільному віці.....	16
Черній А. Л. Специфіка формування органу управління освітою ОТГ та методичного супроводу освіти в контексті реалізації концепції «Нова українська школа».....	27
Пелех Ю. В. Формування вчителя майбутнього: аксіологічний контекст.....	34
Пустовіт Г. П. Прогностичні орієнтири інноваційного розвитку позашкільної освіти.....	46
Петренко О. Б. Психоаналітична педагогіка: інновація ХХІ ст. чи історико-педагогічна реконструкція досвіду першої третини ХХ ст.....	53
Безкоровайна О. В., Павлюк Г. С. Специфіка методики викладання іноземної мови (англійської) в початковій школі....	63
Білавич Г. В., Савчук Б. П. Українське наукове мовлення в контексті наукової діяльності майбутніх педагогів.....	67
Бісовецька Л. А., Верхова І. П. Виховна робота школи щодо безпеки школярів в інтернет-просторі.....	75
Гринькова Н. М. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності педагогів з питань морального виховання молодших школярів в умовах позашкільного навчального закладу.....	83
Журба К. О. Активні та інтерактивні форми і методи виховання смисложиттєвих цінностей у школярів основної і старшої школи у позакласній діяльності.....	90
Заліток Л. М. Казкотерапія за Василем Сухомлинським.....	99
Кособуцька Г. П. Тестування як психолого-педагогічна технологія оцінювання навчальних досягнень студентів: актуалізація практичного аспекту.....	106
Люленко С. О. Екологічна освіта та виховання майбутніх вчителів біології на сучасному етапі розвитку суспільства.....	118
Павелків К. М. Система професійної підготовки педагогів у західній Європі: термінологічний аналіз.....	124
Павелків О. М. Теоретичні засади реалізації інноваційних процесів у вищих навчальних закладах.....	134
Петренко С. В. Інформаційно-цифрова компетентність учня у контексті формування нової української школи.....	144
Розман І. І. Феномен біографічного методу та особливості його застосування у вивченні педагогічних персоналій.....	156

Сілков В. В., Сілкова Е. О. Теоретико-методичні недоліки при формуванні обчислювальних прийомів у молодших школярів, їх причини та шляхи подолання.....	165
Стельмашук Ж. Г., Гриневич М. Н., Рабешко О. М., Скаутська система виховання у контексті викликів сучасності...	181
Федоришин О. П. Increasing motivation in teaching learning process.....	191
Ціпан Т. С., Боровець В. І., Гоголь В. А., Організаційно-дидактична модель формування акмеологічного простору школи.....	198
Шурин О. І. Декоративно-прикладна творчість Рівненщини: історико-педагогічна генеза.....	212
Доробки молодих науковців	
Абрамович Т. В. Критерії та показники сформованості професійної компетентності соціального педагога.....	218
Баліка Л. М. Педагогічні основи роботи шкільних бібліотек щодо розвитку в учнів інтересу до читання	225
Матвійчук-Юдіна О. Властивості інформаційної системи відповідно міжнародних стандартів – основа формування компетентностей майбутніх ІТ-фахівців з предмету «компютерна графіка».....	237
Дуброва А. С. Формування педагогічної майстерності майбутнього учителя іноземної мови.....	245
Дем'янюк І. В. Життєвий і творчий шлях Т. Д. Дем'янюк у контексті розвитку громадянського виховання в Україні.....	250
Ільчук Я. М. Погляди В. Сухомлинського на соціалізацію особистості в умовах сім'ї.....	258
Кардаш В. П. Правове виховання учнів молодшого шкільного віку: теоретичний аспект.....	269
Літвінчук І. М. Виховання гіперактивних дітей: теоретичний аналіз проблеми.....	275
Мартинюк О. В. Вплив змісту шкільних підручників на гендерну соціалізацію особистості учня/учениці.....	281
Мічута Х. О. Кризові ситуації в сім'ї як чинник розвитку особистості	289
Мокрик А. В. Психологічні підходи дослідження гендерних аспектів лідерства в управлінській практиці.....	296
Примак М. В. Готовність дитини до навчання: теоретичний аналіз	302
Яйченя Н. В. «Важковиховувані діти»: ретроспективний аналіз поняття.....	307

3. Lemak M. Psykholohu dlia roboty. Diahnostychni metodyky : zbirnyk [Tekst] / uklad. : M. Lemak, V. Petryshche. – Uzhhorod : V-vo Oleksandry Harkushi, 2011. – 616 s. (in Ukrainian).
4. Lushin P. Ob jekologichnosti psihologicheskogo vozdeystvija: jekofasilitativnaja logika / P. Lushin // Prakticheskaja psihologija i social'naja rabota. – 2010. – # 6. (in Russian).
5. Ponomarev Ja. Psihologija tvorcestva / Ja. Ponomarev. – M. : Nauka, 2006. – 303 s. (in Russian).
6. Rubinshtejn S. Osnovy obshhej psihologii / S. Rubinshtejn. – SPb. : Izdatel'stvo «Piter», 2000. – 712 s. (in Russian).
7. Formula NUSh [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://nus.org.ua/about/formula/>. (in Ukrainian).
8. Shakhrai V. M. Kryterii ta pokaznyky vyznachennia sformovanosti sotsialnoi kompetentnosti osobystosti [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/15/statti/shahray.htm. (in Ukrainian).
9. Jakobson P. Jemocional'naja zhizn' shkol'nika / P. Jakobson. – M. : Prosveshhenie, 2006. – 291 s. (in Russian).
10. Jaroshevskij M. Psihologija v HH stoletii. Teoreticheskie problemy razvitija psihologicheskoi nauki. Izd 4-e, dop. – M. : Prosveshhenie, 2004. – 447 s. (in Russian).

Стаття надійшла до редакції 26.10.2017

Л. М. Баліка

ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ РОБОТИ ШКІЛЬНИХ БІБЛІОТЕК ЩОДО РОЗВИТКУ В УЧНІВ ІНТЕРЕСУ ДО ЧИТАННЯ

Анотація. У статті розкрито педагогічні основи роботи шкільних бібліотек щодо розвитку інтересу до читання. Акцентовано увагу на тому, що педагогічна діяльність притаманна будь-якій бібліотеці, особливо шкільній, і реалізується у її освітній, виховній та розвивальній функціях. Проаналізовано вікові етапи читацького розвитку. Зазначено, що у дітей, відповідно до особливостей їх психофізіологічного розвитку дітей, спочатку виникає інтерес до читання, а згодом формується певний читацький інтерес; розкрито етапи формування інтересу: цікавість, зацікавленість, допитливість, пізнавальний інтерес, теоретичний інтерес. Доведено, що у роботі шкільної бібліотеки усі ці етапи змінюються, взаємопроникають, пов'язуються між собою.

Ключові слова: шкільна бібліотека, інтерес до читання, читацький інтерес, вікові етапи читацького розвитку, етапи формування інтересу.

Постановка проблеми. Шкільні бібліотеки як частина освітнього

простору, як соціально-культурне й педагогічне явище є важливою, але маловивченою частиною історії освіти. Майже не дослідженою залишається діяльність шкільних бібліотек України у сфері формування інтересу до читання в учнів. Вивчення цього аспекту функціонування шкільних бібліотек дасть змогу, на нашу думку, ефективно використати накопичений позитивний досвід й унеможливити від помилок минулого в організації діяльності сучасних шкільних бібліотек не як «допоміжної структури» школи, а як найважливішого інформаційного ресурсу її розвитку та значимої складової освітнього простору держави, навчально-виховного закладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблема інтересу до читання було вектором наукових пошуків В. Горещького, С. Литвиненко, С. Міхалкова, А. Чалишевої, аспекти проблеми формування учнів-читачів досліджували І. Гудзик, Н. Лапшина, В. Мартиненко, В. Науменко, М. Наумчук, О. Савченко, Н. Скрипченко, Г. Ткачук, О. Кушнір та ін. [8; 10; 12].

Водночас сьогодні нами не віднайдено цілісного дослідження педагогічних основ діяльності шкільних бібліотек у сфері розвитку інтересу до читання.

Тому **мета статті** полягає у розкритті й цілісному аналізі педагогічних основ діяльності шкільних бібліотек щодо розвитку інтересу до читання.

Виклад основного матеріалу. Педагогічна діяльність притаманна будь-якій бібліотеці, особливо шкільній, і проявляється у її освітній, виховній та розвивальній функціях. Для шкільної бібліотеки педагогічна діяльність – особливо організований освітній процес у сфері навчального й вільного часу школяра. Тут професійно-педагогічна діяльність бібліотекаря – це діяльність, спрямована на виховання, навчання, розвиток особистості читача специфічними засобами й методами бібліотечної роботи. Вона ґрунтується на певних чинниках, найважливішими з яких є *бібліотечно-інформаційні ресурси* (насамперед друковані носії інформації, зокрема книга), *бібліотека* як культурно-освітнє й предметно-розвиваюче *середовище*, і сам *бібліотекар* як педагог.

Провідним напрямом у роботі шкільних бібліотек з учнями є формування духовно-моральної та інформаційної культури, практичних навичок бібліотечного користувача, розвиток різноманітних інтересів учнів, а також – соціалізація особистості. Тобто шкільні бібліотеки виокремлюються як інформаційно-комунікативний й освітньо-виховний центр загальноосвітнього закладу й, відповідно, виконують інформаційну, освітню, виховну й комунікативну функції.

Такий інтегративний комплекс розвивально-виховних впливів на читача (у нашому випадку учня) спрямований насамперед на розвиток інтересу до читання, оскільки роль читання у розвитку дитини є надзвичайно великою. Саме читання допомагає їй пізнати оточуючий світ, життя, викликає у дитини прагнення вдосконалювати себе тощо.

Як стверджує директор Інституту вікової фізіології РАО академік М. Безруких, «фундамент проблеми полягає не в тому, що книг немає, і справа не в тому, що діти не прагнуть читати, а у тому, що їх необхідно зацікавити» [2, с. 21]. Учена відзначає, що завдання навчання дітей читання на початковому етапі – навчити розуміти дитину те, що вона читає, сформувати і підтримувати у дитини інтерес до читання.

Особливості психофізіологічного розвитку дітей підтверджують, що у них *спочатку виникає інтерес до читання*, а згодом формується певний *читацький інтерес*, виникає стійка (або нестійка) *потреба в читанні*. Формування дитячого читацького середовища великою мірою залежить від розвитку інтересу дітей до читання, що є однією з фундаментальних проблем вітчизняного бібліотекознавства, педагогіки, психології, історії педагогіки та інших наук.

Ми поділяємо погляди Т. Галактіонової, яка вважає *інтерес до читання необхідною умовою входження особистості у світ культури* (сутність процесу) заради задоволення потреби в саморозвитку й збереженні та збільшенні культурних цінностей людства; способом організації процесу; принципом його організації; самостійною метою [5, с. 197].

Інтерес до читання в учнів проявляється, насамперед, у позитивному їх ставленні до читання, у прагненні ознайомитися зі змістом творів як джерелом нових знань і переживань. У інтересі до читання, як і у кожному інтересі взагалі, проявляються пізнавальні, емоційні й вольові властивості особистості. Інтерес до читання має «важливе значення у здійсненні будь якої діяльності людини, є одним із найбільш суттєвих стимулів здобуття знань, розширення світогляду, підвищує пізнавальну активність людини, викликає прагнення працювати у певній галузі, слугує однією з важливих умов творчого ставлення до роботи» [11, с. 255].

Зі свого боку, Л. Братухіна вважає, що інтерес до читання – це активне ставлення учня до людського досвіду, відображеного в книгах, і до своєї можливості самостійно здобувати цей досвід із книг. При цьому обов'язковим є прояв читачем розумової й емоційної активності, щоб цілеспрямовано орієнтуватися в книжковому оточенні, у книзі як інструменті для читання, у тексті як основному компоненті книги, що зберігає й передає читачеві цей досвід за умови кваліфікованого прочитання тексту [4].

Отже, вирішальна роль у створенні умов, що сприяють підвищенню читання учнів, відводиться *інтересу до читання*.

Інтерес до читання може мати як епізодичний, так і стійкий характер. Про епізодичний інтерес мова йде тоді, коли учень звертається до книги лише час від часу. Стійкий інтерес до читання характеризується тим, що учень читає систематично, сам виявляє активність, розшукує книжки для читання, відчуває потребу в читанні.

У питанні про формування інтересу до читання в учнів важливо правильно розуміти роль опосередкованого й безпосереднього інтересу до

книги.

Дитина може звертатися до книги, ознайомлюватись зі змістом творів лише для того, аби використати їх для якоїсь мети, для вирішення якогось завдання, тобто читання дитини може скеровуватись опосередкованим інтересом. Якщо ж дитину захоплює саме читання, якщо вона переживає задоволення під час оволодіння змістом твору, в такому разі виявляється так званий безпосередній інтерес. Ці інтереси тісно пов'язані між собою, опосередкований інтерес до читання через деякий час може стати і безпосереднім інтересом. Тим часом безпосередній інтерес до читання може пов'язуватися з «інтересом мети» – опосередкованим інтересом. Захоплення дитини як самим процесом читання, так і його наслідками сприяє тому, що вона глибше оволодіває змістом твору. Керуючи читанням дитини, слід розвивати в ній не лише безпосередній, а й опосередкований інтерес до читання [7].

Одним з важливих факторів, що впливає на формування в учнів інтересу до читання, є шкільна бібліотека. У рамках цього соціального інституту накопичений значний досвід, напрацьована методологічна база, є інші ресурси, необхідні для роботи, пов'язаної з розвитком інтересу до читання. Значимість цього соціального інституту незаперечна, шкільна бібліотека, особливо для дітей молодшого шкільного віку, може стати провідником у світ книги, у світ читання. Важливу роль відіграє шкільний бібліотекар, який стає активним учасником процесу залучення до читання й прищеплюванні інтересу.

Педагогічними основами роботи шкільних бібліотек досліджуваного періоду з розвитку інтересу до читання є насамперед: своєчасне оволодіння технікою читання, у міцному зв'язку з виникненням і розвитком пізнавальних інтересів до читання; гуманно-особистісний підхід до учнів, максимальне врахування індивідуальних особливостей учнів, співробітництво з ними, прояв доброзичливості, чуйності; врахування вікових особливостей читачів – школярів.

У роботі шкільних бібліотек, бібліотекарів враховуються вікові етапи читацького розвитку, що відповідають молодшому, середньому й старшому шкільному віку. Кожний віковий етап шкільного періоду життя має свою картину читання, а, отже, свою стратегію прилучення до читання. Соціокультурна й психологічна характеристика віку, закономірності становлення читача обумовлюють рівень педагогічних завдань, форму й зміст соціально-педагогічної взаємодії в їхньому вирішенні. Розвивати інтерес до читання як стійку потребу розпочинають із молодшого шкільного віку, тому що саме в цей період закладаються основні читацькі вміння й навички.

Домінанти розвитку читання для кожного класу початкової школи у відповідності із психофізіологічними, психолого-педагогічними й соціально-психологічними особливостями вікового розвитку школярів виокремили й схарактеризували В. Бородіна та С. Бородин. Ці особливості відображені як домінуючі за принципом сходження до «акме» при опорі на

попередні досягнення учня. На думку дослідників, для початкової школи, характерним є «образно-емоційно-значеннєве читання» [3]: 1 клас – образне читання (від образу до слова), включаючи емоційне переживання; 2 клас – емоційно-образне читання з переходом на емоційно-значеннєве читання; 3 і 4 класи – емоційно-значеннєве читання на основі включення образно-емоційних і значеннєвих механізмів читання [3].

Отже, школа, шкільна бібліотека у цілому, і педагог, бібліотекар зокрема, можуть прищепити інтерес до читання дітям молодшого шкільного віку. Ще важливо дати маленькому читачеві пережити важкий період читацького розвитку: перехід від слухача, глядача до читача; перехід від зосередження на відтворенні графічного зображення слова у звукове до розуміння змісту слова, до емоційного включення читача у світ образів, у активну співтворчість з автором. Найголовніше на цьому етапі самостійного читання – допомогти дитині читати без примусу. Примус і тиск можуть назавжди відштовхнути від книги, літератури, читання [там само].

Врахування вікових особливостей читачів-учнів при розвитку інтересу до читання у процесі діяльності шкільної бібліотеки означає розуміння наступних реалій:

- вікові особливості розвитку учнів виявляють свій вплив на вибір змісту кола читання, методів навчання читання, методів читання, методів супроводу розвитку читання;

- на всіх вікових етапах розвитку важливу функцію відіграє педагог і школа в цілому, однак шкільна бібліотека є важливим фактором розвитку інтересу до читання;

- формування інтересу до читання відбувається в процесі взаємодії з дорослими й однолітками, яке може протікати в різних формах, актуальних для даного вікового етапу розвитку особистості;

- складності вікового становлення не можуть не відбиватися на процесі формування інтересу до читання;

- крім вікових особливостей формування інтересу до читання на різних етапах становлення проявляють себе індивідуальні проблеми.

В основі роботи шкільних бібліотек з формування інтересу до читання лежить розуміння інтересу як емоційного переживання пізнавальної потреби: цікавим є те, що емоційно значиме. А інтерес до читання, до книги завжди є емоційно забарвленим (здивування, захоплення, радість від пошуку книги, переживання успіху, розчарування від прочитаного), виявляється у вольових діях, пізнанні нових сторін навколишньої дійсності за допомогою читання.

Інтерес до читання – це стійка спонтанна потреба людини у вибіркового спілкуванні з іншими людьми – авторами книг – з метою усвідомлення себе й осмислення навколишнього світу. Стійкі інтереси до читання формуються у людини поступово, із набуттям нею життєвого досвіду й оволодінням читацькими навичками, з розширенням читацького світогляду.

Інтерес – потужна рушійна сила активності особистості, під його впливом усі психічні процеси протікають особливо інтенсивно й напружено, а діяльність стає захоплюючою й продуктивною. Формування інтересу до читання в учнів проходить *декілька етапів*.

Спочатку він з'являється у вигляді *цікавості, зацікавленості* – природної реакції людини на все несподіване, інтригуюче. Зацікавленість вважається найелементарнішим інтересом, що за певних ситуацій оволодіває учнями, але при зміні ситуації швидко зникає [6, с. 7].

Більш високою стадією розвитку інтересу є *допитливість*, коли учень проявляє бажання глибше розібратися, зрозуміти досліджуване явище. На цьому етапі для учнів «характерні емоції здивування, почуття радості відкриття» [6, с. 7]. Допитливість стимулює потребу в пізнавальній діяльності, яка викликає інтерес до предмета або явища. Однак допитливість учня, як правило, не поширюється на читання взагалі. Матеріал іншої книги може виявитися для нього нудним і інтерес до читання пропадає. Тому завдання бібліотекаря полягає в тому, щоб підтримувати допитливість і прагнути сформувати в учнів стійкий інтерес до читання, при якому учень розуміє логіку читання, використовувати в ньому методи пошуку нових знань, у читанні його захоплює сам процес отримання нових знань, а самостійне вирішення проблем, нестандартних завдань робить приємністю.

Пізнавальний інтерес – ще вищий етап розвитку учнів. Такий інтерес пов'язаний з намаганням учня самостійно розв'язати проблемне питання. При цьому учні шукають причину, намагаються проникнути в сутність предмета, самостійно встановити закономірність, розкрити причинно-наслідкові зв'язки [там само, с. 8]. Цей етап розвитку інтересу до читання відповідає, як правило, підлітковому віку.

Наступним етапом розвитку інтересу до читання є *теоретичний інтерес*, який характеризується «спрямованістю учнів не лише на глибоке і міцне засвоєння знань, пізнання закономірностей і опанування теоретичних основ, а й на застосування їх на практиці» [6, с. 8]. Теоретичний інтерес до читання виникає в учнів тоді, коли у них формуються наукові погляди, переконання, стійкий світогляд. Як правило, це відбувається у віці старшокласника.

Отже, інтерес до читання – глибоко особистісний утвір, що не зводиться до окремих властивостей і проявів. Його психологічну природу становить нерозривний комплекс життєво важливих для особистості процесів (інтелектуальних, емоційних, вольових). Саме інтерес і комплекс пов'язаних з ним станів особистості утворюють внутрішнє середовище учня, необхідне для повноцінного розвитку, є життєво необхідним фактором становлення особистості.

Зауважимо, що у роботі шкільної бібліотеки усі ці етапи змінюються, взаємопроникають, пов'язуються між собою, інколи співіснують в єдиній дії читання певної книги чи серії книг. Вдалий вибір книги визначається з позиції різноманітності цікавих дітям книг і глибини

їх сприйняття, доступної дитячому розумінню, відчуттям, співпереживанню.

Щоб прищепити любов до книги, інтерес до читання, шкільні бібліотекарі повинні спрямовувати учнів на вдумливе, усвідомлене читання; створювати атмосферу творчого спілкування. Шкільний бібліотекар, формуючи інтерес до читання, має формувати в учнів наступні п'ять мотивів:

1. Пізнавальний мотив – прагнення читати для того, щоб дізнатися багато нового й цікавого про навколишній світ.

2. Перспективний мотив – прагнення читати для того, щоб було легко й цікаво вчитися в школі.

3. Мотив особистісного росту – бажання читати, щоб стати таким, як дорослі.

4. Діяльнісний мотив – бажання читати, щоб потім можна було розширити форми ігрової й навчальної діяльності.

5. Мотив спілкування з однолітками – прагнення читати для того, щоб розповідати про прочитаний твір своїм друзям і знайомим [1, с. 117].

Саме ці мотиви і відіграють визначальну роль у формуванні й розвитку читацьких інтересів, позаяк спонукають учнів до вдосконалювання своєї читацької діяльності. У розвитку інтересу до читання прослідковуються наступні етапи: підготовчий, етап формування вміння читати (інтерес, пов'язаний з темпом і правильністю читання), етап підготовки мотивованого й усвідомленого цілісного підходу до процесу читання (активно-діяльнісний інтерес: уміння донести думку до слухача), етап читання «про себе» (інтерес до читання з погляду творчого читача) та етап підведення підсумків (творче захоплення читанням). Ці етапи тісно взаємопов'язані між собою. Їх характеризують такі фактори, як розуміння ролі й значення читання в житті людини, здатність виразити себе в слові, стати кваліфікованим читачем. Тривалість етапів і ступінь виразності зазначених факторів для кожного етапу різна, оскільки існує генетичний взаємозв'язок між етапами інтересу до читання і загальним рівнем розвитку учнів, який залежить від особливостей формування інтересу й від рівня розвитку конкретної особистості.

Ефективність розвитку інтересу до читання в учнів залежить від сформованості «читаючого» середовища, книжкового оточення. Тільки на цій основі виникає бажання читати, що переростає в духовну потребу. «Читаюче» середовище повинне бути створене насамперед у родині, у школі, у шкільній бібліотеці. Для розвитку інтересів учнів до читання у процесі діяльності шкільної бібліотеки велике значення мають рекомендації бібліотекаря, бесіди за прочитаним, виставки-огляди, усні журнали, аналіз читацьких формулярів, анкетування, літературні ігри, вікторини, конкурси малюнків, літературні вітальні тощо. Усе це виховує творчого читача: чим більше учень читає, тим він більше розвинений. А навчити його читати й прищепити інтерес до читання – це головне завдання вчителя й бібліотекаря.

Педагогічна діяльність шкільних бібліотек з формування інтересу до читання в учнів дає змогу трансформувати мотиваційну структуру читання дітей від низького (навчального) до високого (морально-естетичного) рівня, спрямованого на цілісний розвиток особистості дитини, творче міжособистісне спілкування як процес передачі культури від одного покоління до іншого.

До педагогічних основ роботи шкільних бібліотек з розвитку інтересу до читання також включаємо створення позитивного іміджу читання й підвищення його престижності; формування мотивуючого середовища культури читання; реалізацію міждисциплінарного підходу; формування естетичного смаку; а також забезпечення гарної поінформованості школярів про можливе коло читання.

М. Кобахідзе (1986) стверджував, що найбільш оптимальними засобами формування інтересу до читання є: своєчасне оволодіння технікою читання, у міцному зв'язку з виникненням і розвитком пізнавальних інтересів до читання; спеціальна розробка підручників класного й позакласного читання; гуманно-особистісний підхід до учнів, максимальне врахування індивідуальних особливостей учня, співробітництво з ним, прояв доброзичливості, чуйності [9].

Педагогічні основи роботи шкільних бібліотек з розвитку інтересу до читання базуються на розумінні інтересу до читання як сформованого пізнавального інтересу, який підкріплений мотивацією пізнання нового, поповнення власного знання й оволодіння учнем навичками творчого читання. Соціальні потреби учнів (у соціальних контактах, приналежності до групи, колективу, самореалізації) виникають у процесі їхньої участі в навчальній і позанавчальній діяльності шкільної бібліотеки і є джерелом та рушійною силою соціальної діяльності, утворюючи мотиваційну підсистему особистості, що включає бажання, інтереси, ціннісні орієнтації, переконання, цілі.

Відомо, що від мотивів, які спонукають до діяльності, залежить ставлення до цієї діяльності, у нашому випадку – до читання. Мотив діяльності може бути надихаючою силою, але також він може бути й стимулом, що породжує особистість на прояв негативних емоцій. Тому особливим завданням діяльності шкільної бібліотеки є виховання повноцінних мотивів читання, серед яких один найбільш важливий – інтерес до читання.

Отже, здійснений аналіз дає змогу виокремити основні складові педагогічних основ формування в учнів інтересу до читання у процесі діяльності шкільної бібліотеки: систему методів, в основі яких лежить проблема, протиріччя між тим, що знає дитина й виниклим бажанням (інтересом) довідатися нове. Цей інтерес може бути задоволений у ході самостійного читання книг, тобто суб'єктною позицією дитини; систему різноманітних форм організації діяльності шкільних бібліотек досліджуваного періоду з розвитку інтересу до читання; систему прийомів, що збуджують, розвивають й закріплюють інтерес до читання в учнів у

роботі шкільних бібліотек досліджуваного періоду.

Висновки. Отже, педагогічні основи роботи шкільних бібліотек досліджуваного періоду щодо розвитку інтересу до читання базуються на розумінні інтересу до читання як сформованого пізнавального інтересу, підкріпленого мотивацією пізнання нового, збагачення власних знань і оволодіння навичками творчого читання. Соціальні потреби учнів (соціальні контакти, належність до групи, колективу, самореалізація) виникають під час їхньої участі у навчальній і позакласній діяльності шкільної бібліотеки та є джерелом і рушійною силою соціальної діяльності, утворюючи мотиваційну підсистему особистості, що охоплює бажання, інтереси, ціннісні орієнтації, переконання та цілі.

Список використаних джерел:

1. Баліка Л. М. Розвиток інтересу до читання в учнів у процесі діяльності шкільних бібліотек в Україні (1962–1991 рр.) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Людмила Миколаївна Баліка ; Рівненський державний гуманітарний університет. – Рівне, 2017. – 327с.
2. Безруких М. Почему учиться трудно? / М. Безруких [и др]. – М. : Семья и школа, 1995. – 205 с.
3. Бородина В. А. Технологии читательского развития. Летняя школа чтения / В. А. Бородина, С. М. Бородин // Шк. б-ка. – 2010. – № 3–4. – С. 104–112.
4. Братухина Л. В. Развитие читательских интересов у школьников в рамках урочной и внеурочной деятельности [Электронный ресурс] / Л. В. Братухина. – Саратов, 2012. – Режим доступа: <https://educontest.net/ru/2735214/%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%B5-%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%85-%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%BE%D0%B2-%D0%BC%D0%BB%D0%B0%D0%B4/>. – Загл. с экрана.
5. Галактионова Т. Г. Чтение школьников как социально-педагогический феномен открытого образования : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Галактионова Татьяна Гелиевна. – СПб., 2008. – 430 с.
6. Друзь Б. Г. Виховання пізнавальних інтересів молодших школярів у процесі навчання / Б. Г. Друзь. – Київ : Рад. шк., 1978. – 125 с.
7. Заброцький М. М. Педагогічна психологія (теоретичні концепції та практикум): Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. М. Заброцький, Р. В. Павелків. – Рівне, 2003. – 300 с.
8. Керівництво і контроль за читанням у початкових класах : метод. рекомендації для керівників шк. і вчителів почат. кл. / ІСДО ; авт.-укл. Н. Ф. Скрипченко. – Київ : [б.в.], 1995. – 52 с.

9. Кобахидзе М. Д. Формирование интереса к чтению у младших школьников : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 – теория и история педагогики / Кобахидзе Марина Джуаншеровна ; МП ГССР НИИ педагогических наук им. Я. С. Гогебашвили. – Тбилиси, 1986. – 25 с.
10. Литвиненко С. А. Виховний простір сучасної початкової школи: актуалізація педагогічних ідей В. Сухомлинського / С. А. Литвиненко // Наукові записки. Серія «Педагогічні науки» / Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка. – Кіровоград, 2008. – Вип. 78 (1). – С. 174–178.
11. Педагогическая энциклопедия / [под. ред. И. А. Каирова]. – М. : Совет. энцикл., 1965. – Т. 2: Ж–М. – 911 с.
12. Савченко О. Я. Розвиток змісту початкової освіти в умовах державного суверенітету України: методологічний, законодавчий, дидактичний аспекти / О. Я. Савченко // Педагогічна і психологічна науки в Україні: Збірник наукових праць: в 5 т. / Нац. акад. пед. наук України. – Київ: Педагогічна думка, 2012. – Т. 3 : Загальна середня освіта. – С. 61-74.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Balika L. M. Rozvytok interesu do chytannia v uchniv u protsesi diialnosti shkilnykh bibliotek v Ukraini (1962–1991 rr.) : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.01 [Development of Interest in Reading in Students in the Process of Activity of School Libraries in Ukraine (1962–1991): diss. ... candidate ped. sciences: 13.00.01] / Liudmyla Mykolaivna Balika ; Rivnenskyi derzhavnyi humanitarnyi universytet. – Rivne, 2017. – 327s. (in Ukrainian)
2. Bezrukih M. Pochemu učit'sa trudno? [Why is it Difficult to Study] / M. Bezrukih [i dr.]. – М. : Sem'ja i shkola, 1995. – 205 s. (in Russian)
3. Borodina V. A. Tehnologii chitateľ'skogo razvitiĭa. Letnjaja shkola chteniĭa [Technology of Reader Development. Summer School of Reading] / V. A. Borodina, S. M. Borodin // Shk. b-ka. – 2010. – # 3–4. – S. 104–112. (in Russian)
4. Bratuhina L. V. Razvitie chitateľ'skikh interesov u shkol'nikov v ramkah urochnoj i vneurochnoj dejatel'nosti [Development of Readership Interests Among Schoolchildren within the Framework of Lesson and Extracurricular Activities] [Jelektronnyj resurs] / L. V. Bratuhina. – Saratov, 2012. – Rezhim dostupu: <https://educontest.net/ru/2735214/%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%B5-%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%85-%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%BE%D0%B2-%D0%BC%D0%BB%D0%B0%D0%B4/>. – Zagl. s jekrana

5. Galaktionova T. G. Chtenie shkol'nikov kak social'no-pedagogicheskij fenomen otkrytogo obrazovaniya : dis. ... d-ra ped. nauk : 13.00.01 [Reading Schoolchildren as a Socio-pedagogical Phenomenon of Open Education: diss. ... dr. ped. sciences: 13.00.01] / Galaktionova Tat'jana Gelieвна. – SPb., 2008. – 430 s. (in Russian)
6. Druz B. H. Vykhovannia piznavalnykh interesiv molodshykh shkoliariv u protsesi navchannia [Education of Cognitive Interests of Junior Pupils in the Process of Learning] / B. H. Druz. – Kyiv : Rad. shk., 1978. – 125 s. (in Ukrainian)
7. Zabrotskiy M. M. Pedahohichna psykholohiia (teoretetychni kontseptsii ta praktykum): [Pedagogical Psychology (Theoretical Concepts and Workshop)] Navch. posib. dlia stud. vyshch. navch. zakl. / M. M. Zabrotskiy, R. V. Pavelkiv. – Rivne, 2003. – 300 c. (in Ukrainian)
8. Kerivnytstvo i kontrol za chytanniam u pochatkovykh klasakh : metod. rekomendatsii dlia kerivnykiv shk. i vchyteliv pochat. kl. [Managing and Control of Reading in Elementary Classes: Method. Recommendations for Managers of Schools and Teachers of elementary Grade]/ ISDO ; avt.-ukl. N. F. Skrypchenko. – Kyiv : [b.v.], 1995. – 52 s. (in Ukrainian)
9. Kobahidze M. D. Formirovanie interesa k chteniju u mladshih shkol'nikov : avtoref. dis. ... kand. ped. nauk : 13.00.01 – teoriya i istoriya pedagogiki [Formation of Interest in Reading in Junior Schoolchildren: Author's Abstract. dis ... candidate ped. sciences: 13.00.01 - theory and history of pedagogy] / Kobahidze Marina Dzhuanherovna ; MP GSSR NII pedagogicheskikh nauk im. Ja. S. Gogebashvili. – Tbilisi, 1986. – 25 s. (in Russian)
10. Lytvynenko S. A. Vykhovnyi prostir suchasnoi pochatkovoï shkoly: aktualizatsiia pedahohichnykh idei V. Sukhomlynskoho [Educational Space of Modern Elementary School: Actualization of V. Sukhomlynsky's Pedagogical Ideas] / S. A. Lytvynenko // Naukovi zapysky. Seriia „Pedahohichni nauky” / Kirovohrad. derzh. ped. un-t im. Volodymyra Vynnychenka. – Kirovohrad, 2008. – Vyp. 78 (1). – S. 174–178. (in Russian)
11. Pedagogicheskaja jenciklopedija [Pedagogical Encyclopedia] / [pod. red. I. A. Kairova]. – M. : Sovet. jencikl., 1965. – T. 2: Zh–M. – 911 s. (in Russian)
12. Savchenko O. Ya. Rozvytok zmistu pochatkovoï osvity v umovakh derzhavnoho suverenitetu Ukrainy: metodolohichni, zakonodavchyi, dydaktychni aspekty [Development of the Content of Elementary Education in Conditions of State Sovereignty of Ukraine: Methodological, Legislative, Didactic Aspects] / O. Ya. Savchenko // Pedahohichna i psykholohichna nauky v Ukraini: Zbirnyk naukovykh prats: v 5 t. / Nats. akad. ped. nauk Ukrainy. – Kyiv: Pedahohichna dumka, 2012. – T. 3 : Zahalna serednia osvita. – S. 61-74.(in Ukrainian)

Аннотация: В статье раскрыты педагогические основы работы

школьных библиотек по развитию интереса к чтению. Акцентируется внимание, что педагогическая деятельность присуща любой библиотеке, особенно школьной, и реализуется в ее образовательной, воспитательной и развивающей функциях. Проанализированы возрастные этапы читательского развития. Указано, что согласно особенностям психофизиологического развития детей, у них сначала возникает интерес к чтению, а со временем формируется определенный читательский интерес; раскрыты этапы формирования интереса: любопытство, заинтересованность, любознательность, познавательный интерес, теоретический интерес. Доказано, что в работе школьной библиотеки все эти этапы изменяются, взаимопроникают, связываются между собой.

Ключевые слова: школьная библиотека, интерес к чтению, читательский интерес, возрастные этапы читательского развития, этапы формирования интереса.

Abstract. The pedagogical foundations of the work of school libraries regarding the development of interest in reading has been outlined in the article. It is emphasized that pedagogical activity is inherent in any library, especially school one, and is implemented in its educational, educational and developmental functions. The age stages of reader development has been analyzed. It is noted that in accordance with the peculiarities of psycho-physiological development of children, they initially have an interest in reading, and subsequently formed a certain reader interest; the stages of interest formation are revealed: curiosity, interest, curiosity, cognitive interest, theoretical interest. The attention is focused on the fact that in the work of the school library all these stages are changing, interpenetrating, connected with each other. Five motifs are given that play a decisive role in the formation and development of readers' interests, because they encourage students to improve their reading activity. The optimal means of forming an interest in reading - the timely mastery of reading technique, in the strong connection with the emergence and development of cognitive interests to reading; special development of textbooks for classroom and extra-curricular reading; human-personal approach to students, maximum consideration of individual characteristics of a student, cooperation with him, manifestation of benevolence, sensitivity. It is noted that the special task in the activity of the school library is the education of high-grade reading motives, among which one of the most important is the interest in reading.

Keywords: school library, interest in reading, reader interest, age stages of reader development, stages of interest formation.

Стаття надійшла до редакції 27.10.2017

Наукове видання

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ
Збірник наукових праць

Випуск 6

Упорядники:

проф. Петренко О.Б., доц. Ціпан Т.С.

Науково-бібліографічне редагування:
наукова бібліотека РДГУ

Підписано до друку 25.05.2017 р.
Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 24,7. Замовлення №204/1. Наклад 300

I – 66 **Інноватика у вихованні** : зб. наук. пр. Вип. 6 / упоряд.
О. Б. Петренко ; ред. кол. : О. Б. Петренко, Н. М. Гринькова,
Т. С. Ціпан та ін. – Рівне : РДГУ, 2017. – 320 с.

УДК 37 : 005.591.6
ББК 74.200

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2017

Віддруковано засобами оперативної поліграфії

УРМ-ПОЛІГРАФ

вул. Буковинська, 3, м. Рівне, 33000;

тел.: 0362-64-21-34